

IMPROVING THE EDUCATION SYSTEM AS ONE OF THE FACTORS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

Tilakova Mavjuda Ashurovna

Doctor of Pedagogical Sciences (PhD), Head of the Department of Pedagogy and Educational Technology, Jizzakh Regional Territorial Center for Rehabilitation and Retraining of Public Education

ABSTRACT

The article discusses the theoretical and practical aspects of the education system in the Republic of Uzbekistan, discusses the main stages of the reform of the education system in Uzbekistan, as well as the results achieved in this area.

Keywords: knowledge, innovation, education, higher education system, reforming the education system, continuity of education.

TA'LIM TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH-O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING INNOVATSION RIVOJLANISH OMILLARIDAN BIRI SIFATIDA

Tilakova Mavjuda Ashurovna

Pedagogika fanlari doktori (PhD), Pedagogika va ta'lim texnologiyalari kafedrasi mudiri Jizzax viloyati xalq ta'limi xodimlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish hududiy markazi

ABSTRACT

Maqolada O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimining nazariy va amaliy jihatlari, O'zbekistonda ta'lim tizimini isloh qilishning asosiy bosqichlari hamda bu borada erishilgan natijalar ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: bilim, innovatsiyalar, ta'lim, oliy ta'lim tizimi, ta'lim tizimini isloh qilish, ta'lim uzluksizligi.

Rivojlanib borayotgan dunyoda bilimning jamiyat rivojlanishining asosiy resursiga aylanishini ko'rsatadigan yangi tendentsiyalar hukmronlik qilmoqda. Iqtisodiy rivojlanish omillari o'zgarimoqda; ular orasida innovatsiya va yangi bilimlarni tarqatish omillari tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Bilim moddiy ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish uchun turtki bo'lib, hayot darajasi va sifatini, sog'liqni saqlashni, jamiyatning jamiyat hayotiyligini belgilaydi. Bilimga asoslangan innovatsion jamiyat iqtisodiyoti yuqori malakali mutaxassislar ulushini oshirishni, fuqarolarning uzluksiz ta'lim olishi uchun shart-sharoitlarni, ularning ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlarga moslashishini ta'minlaydigan innovatsion ta'lim tizimlarini talab qiladi.

Zamonaviy iqtisodiyot bilimlar iqtisodiyotidir. Ushbu iqtisodiyot doirasida bilim yuqori texnologiyali mahsulotlarga, yuqori malakali xizmatlarga aylanadi. Bilimlarni uzatish, shaxsni ijtimoiylashtirish, uning jamiyatga integratsiyalashuvi zarurati ta'lim tizimi tomonidan ta'minlanadi; ijtimoiy institut sifatida u bilimdan ijtimoiy tajribani uzatish vositasi sifatida foydalanadi.

Bilimni talab qiluvchi mahsulot va xizmatlar yaratish asosida raqobatning globallashuvi zamonaviy ta'limning rolini kuchaytiradi va strategiyasini belgilaydi. Rivojlangan mamlakatlarda an'anaviy sanoat iqtisodiyoti axborot (bilim) iqtisodiyotiga aylanar ekan, eski ta'lim modellari davom etayotgan o'zgarishlarga mos kelmay qoldi, ular global muammolarni hal etishda samarasizlik va hatto nochorlikni ko'rsatmoqda. Bu mavjud ta'lim va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish dinamikasi o'rtasidagi tafovutga olib keladi. Ta'lim modellari faoliyatning barcha sohalarida innovatsiyalarning rivojlanishiga mos kelishi kerak.

Zamonaviy dunyoda ta'lim strategik istiqbolda raqobatbardoshlik omiliga aylanadi. Hukumatlar va xalqaro tashkilotlar ham ta'lim sifatiga e'tibor qaratmoqda. Ta'lim – mamlakatning intellektual salohiyati shakllanadigan muhitdir. Kadrlar raqobatbardoshligi qanchalik yuqori bo'lsa, mamlakatimizda mavjud bo'lgan barcha imkoniyatlardan shunchalik samarali foydalanish, shu paytgacha foydalanilmagan kuch va imkoniyatlarni safarbar qilish. Aynan ta'lim sifati talabalar tomonidan olingan bilimlarning hajmi va o'zlashtirilishi darajasini belgilaydi va ularning shaxsiy va ijtimoiy maqsadlariga erishish ham bunga bog'liq. Har bir mamlakatning siyosiy kun tartibi ta'lim natijalarining sifati yuqori bo'lishini va talabalar jamiyatda konstruktiv rol o'ynashga yordam beradigan ko'nikma va qadriyatlarni egallashlarini ta'minlashdan iborat.

Zamonaviy ta'lim tizimi butun jamiyat va uning har bir a'zosi, davlat va biznes manfaatlarini amalga oshiradigan davlat innovatsion va investitsiya siyosati doirasida shakllanadi.

So'nggi yillarda O'zbekiston ta'lim tizimi zamonaviy fuqarolik jamiyati ehtiyojlariga javob beradigan ta'lim jarayoni va ta'lim muhitining yangi modelini yaratish zarurati bilan duch kelmoqda. 2017-2021-yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasidan kelib chiqib, ijtimoiy sohani, jumladan, ta'lim va fanni rivojlantirish to'rtinchi ustuvor yo'nalishdir”.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev 2017-yil 22-dekabrda Oliy Majlisga Murojaatnomasida: “Joriy yilda ta'lim muassasalarini yangidan qurish va mavjudlarini ta'mirlashga alohida e'tibor qaratdik.

12 umumta'lim maktabi qurildi, 320 maktab rekonstruksiya qilindi, 152 maktab kapital ta'mirlandi. Shuningdek, 107 ta maktabgacha ta'lim muassasasi qurildi va rekonstruksiya qilindi, 195 tasi kapital ta'mirlandi. Farzandlarimizni yoshligidan tarbiyalashning o'рни va ahamiyati katta ekanini inobatga olib, Maktabgacha ta'lim vazirligini tashkil etdik. Bu sohaning moddiy-texnik bazasini mustahkamlashimiz, jumladan, yaqin 3-4 yil ichida mamlakatimizning barcha hududlarida minglab yangi bolalar bog'chalarini qurish va jihozlash, ulardagi ta'lim va tarbiya sifatini yangi darajaga ko'tarishimiz zarur. Daraja. Ko'pchilik ota-onalar, o'qituvchi va o'quvchilar, keng jamoatchilikning takliflariga binoan 11 yillik umumiy ta'limni tikladik”.

O'zbekiston Respublikasida oliy ta'lim tizimi katta ahamiyatga ega. Zamonaviy dunyoda ta'lim tizimining bunday alohida o'rni, uning inson faoliyatining eng muhim sohasiga aylanishi kelajak mutaxassislarini tayyorlash muammosini ustuvor vazifalardan biriga aylantiradi. Shu munosabat bilan oliy ma'lumotli malakali mutaxassis tayyorlash va bitirish oliy o'quv yurtlarining asosiy vazifasi hisoblanadi. Oliy ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish, kadrlar tayyorlash tizimi mazmunini tubdan qayta ko'rib chiqish, xalqaro andozalar darajasida oliy

ma'lumotli mutaxassislar tayyorlash uchun zarur shart-sharoitlarni ta'minlash respublikada amalga oshirilayotgan islohotlarning asosiy va ustuvor vazifalariga aylandi. O'zbekiston.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 20-apreldagi PQ-2909-son qarori bilan 2017–2021-yillarda oliy ta'lim tizimini kompleks rivojlantirish dasturi tasdiqlangan bo'lib, unda oliy ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish; oliy ta'lim muassasalarining moddiy-texnik bazasini mustahkamlash, modernizatsiya qilish va zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini yanada joriy etish. Dasturni amalga oshirish uchun ajratiladigan moliyaviy resurslar hajmi 1,7 trilliondan ortiqni tashkil etadi. so'mni tashkil etdi, shundan 1,2 trln. so'm – o'quv-laboratoriya binolari, sport zallari va talabalar turar joylarini qurish va kapital ta'mirlashga, 500 milliard so'mdan ortiq – jihozlar, mebel va inventarlar bilan jihozlash, shuningdek, axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini rivojlantirishga. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 24-avgustdagi qarori bilan O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi huzurida byudjetdan tashqari Ta'lim va tibbiyot muassasalarining moddiy-texnika bazasini rivojlantirish jamg'armasi tashkil etildi.

Mamlakatimizda ta'lim tizimini rivojlantirish bo'yicha ko'rilayotgan chora-tadbirlar iqtisodiyotning real sektorlari ehtiyojlarini hisobga olgan holda amaliyotchi bitiruvchilar sonini ko'paytirish, ta'lim sifatini oshirish, ilmiy-tadqiqot faoliyatini rivojlantirish, xorijiy mutaxassislarni jalb etish va boshqa ko'zda tutilgan. ta'lim sifatini oshirish bilan bog'liq masalalar.

Shuningdek, 15 ta oliy ta'lim muassasasida sirtqi bo'limlar ochilib, ularda kollejlarni tamomlagan 5 ming nafardan ortiq o'qituvchilar oliy ma'lumot olishlari mumkin bo'ladi.

Ta'lim tizimida innovatsion va ijodiy yondashuvlar asosida Muhammad Xorazmiy va Mirzo Ulug'bek nomidagi aniq fanlarni chuqur o'rganishga ixtisoslashtirilgan maktablar tashkil etildi.

Oliy ta'lim tizimini yanada takomillashtirish borasida ham salmoqli ishlar amalga oshirilmoqda. Xususan, 2017–2021-yillarda oliy ta'lim tizimini kompleks rivojlantirish dasturi qabul qilindi.

Yangi tashkil etilgan institut va universitetlar filiallari hisobiga oliy ta'lim muassasalari soni 81 taga, hududlardagi filiallari soni 15 taga, xorijiy universitetlar filiallari soni 7 taga yetdi. Olmaliq shahridagi Moskva po'lat va qotishmalar instituti, Toshkentda esa AQShning Webster universiteti filiali.

2017-yilda oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilarining umumiy soni 68494 nafar talaba bo'lib, shundan 62900 nafari bakalavriyat, 5594 nafari magistratura bosqichini muvaffaqiyatli tamomlagan. 67326 nafari oliy ta'lim muassasalarining kunduzgi, 1168 nafari sirtqi bo'limda o'qigan bitiruvchilardir. Bitiruvchilarning umumiy sonidan 20 ming 630 nafari davlat granti asosida tahsil olib, bakalavriyat yoki magistratura bosqichiga ega bo'ldi.

Iqtisodiyotning real sektori ehtiyojlaridan kelib chiqib, ayrim oliy ta'lim muassasalarida sirtqi va kechki bo'limlar ochildi.

O'zbekiston Fanlar akademiyasi tizimini takomillashtirish va moddiy-texnik bazasini mustahkamlash chora-tadbirlari ko'rildi, uning tarkibidagi qator ilmiy-tadqiqot institutlari va markazlari faoliyati tiklandi.

Innovatsion harakatga qo'shilgan mamlakatimizda oliy ta'lim va fan ustuvor yo'nalishlardan biridir.

Respublikada innovatsion faoliyatni yanada rivojlantirish, yangi ilmiy ishlanmalarni qo'llab-quvvatlash uchun katta imkoniyatlar yaratilmoqda. Ilmiy, ilmiy-texnik va innovatsion salohiyatni asrab-avaylash va rivojlantirish borasida maqsadli ishlar amalga oshirilmoqda. Fanni boshqarish tizimi takomillashtirilmoqda, ilmiy va innovatsion faoliyatning me'yoriy-huquqiy bazasi kengaytirilmoqda va mustahkamlanmoqda, akademik va universitet fanlari tizimlari qayta tashkil etilmoqda, axborot-innovatsion infratuzilmani rivojlantirish, kichik ilmiy talablarni yaratish chora-tadbirlari ko'rilmoqda. korxonalar va yuqori texnologiyalar majmuasi.

Universitetlardagi zamonaviy ilmiy-tadqiqot va innovatsion faoliyat nafaqat qo'shimcha byudjetdan tashqari mablag'larni jalb etishga qaratilgan, balki oliy ta'limning eng muhim mustaqil vazifasi, shuningdek, sifatli ta'lim jarayonining zarur tarkibiy qismi hisoblanadi.

O'zbekiston Respublikasi Fanlar akademiyasi ham keyingi yillarda fan va ta'lim integratsiyasini izchil kuchaytirmoqda. Uning ilmiy muassasalari qoshida oliy o'quv yurtlari bilan hamkorlikda 26 ta ilmiy-ta'lim markazlari va ixtisoslashtirilgan kafedralar tashkil etilgan bo'lib, ularda bugungi kunda talab katta bo'lgan mutaxassisliklar bo'yicha magistrlar va bakalavrlar tayyorlanmoqda. Ular asosida bakalavriat va magistratura bosqichi talabalari nafaqat olimlarning so'nggi ishlanmalari bilan tanishish, balki ularda bevosita ishtirok etish uchun ham noyob imkoniyatga ega. Akademiya olimlari universitetlarning o'quv jarayonlarida faol ishtirok etib, ma'ruzalar o'qiydilar, bakalavr va magistrlik dissertatsiyalariga rahbarlik qiladilar. Fanlar akademiyasining qator institutlarining yetakchi ta'lim muassasalariga integratsiyalashuvi respublikada universitet fanini rivojlantirish, yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash sifatini oshirishda muhim omil bo'ldi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan taqdim etilgan Sh.M. Mirziyoev 2017-2021-yillarda mamlakatimizni rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasi iqtisodiyotdagi islohotlar samaradorligini oshirishga, mamlakat va butun jamiyat taraqqiyotiga kuchli dinamika berishga qaratilgani, xususan, ilmiy-tadqiqot va innovatsion faoliyatni rag'batlantirish, fan va innovatsion yutuqlarni amaliyotga joriy etishning samarali mexanizmlarini yaratish, oliy ta'lim muassasalari va ilmiy-tadqiqot institutlari qoshida ixtisoslashtirilgan ilmiy-eksperimental laboratoriyalar, yuqori texnologiyalar markazlari, texnoparklar tashkil etish"

Bunday sharoitda mamlakatimiz oliy ta'lim muassasalari va biznes tuzilmalari o'rtasidagi strategik sheriklikni mustahkamlashga e'tibor dolzarb va zarur bo'lmoqda.

Strategik hamkorlik biznes tuzilmasi (korxonalar) ham, universitetning ham raqobatbardoshligini oshiradi. Bu har ikki tomonning intellektual, kadrlar, ishlab chiqarish va moddiy-texnikaviy, moliyaviy salohiyatini birlashtirish imkonini beradi. Biznes tuzilmalariga malakali va sifatli kadrlar, yangi texnologiyalar, yangi raqobatbardosh mahsulotlar va ichki va tashqi bozorda innovatsion faollik kerak.

Oliy o'quv yurtlarining yuqori sifatli va talabchan kadrlar tayyorlash, zamonaviy ilmiy, o'quv moddiy-texnik bazasi va yuqori malakali professor-o'qituvchilarga ega bo'lishi manfaatdor bo'lib, bu ularning ta'lim bozoridagi raqobatbardoshligini ko'p jihatdan belgilaydi.

Shu bilan birga, respublika mehnat bozorida malakali ishchilar va generalistlarga katta ehtiyoj sezilmoqda. Shu munosabat bilan O'zbekiston Respublikasiga oliy o'quv yurtlari va biznes tuzilmalarining ijtimoiy-iqtisodiy hamkorligining yangi formati zarur. Ma'lumki, uzoq vaqt

davomida oliy ta'lim muassasalari bozor infratuzilmasi institutlari ehtiyojlaridan kelib chiqib rivojlangan bo'lib, hozirda vaziyat o'zgarib boshladi. Oliy ta'lim muassasalari ham, biznes tuzilmalari ham o'z faoliyati uchun zarur resurslar manbai sifatida bir-biriga muhtoj.

Shunday qilib, ta'kidlash joizki, O'zbekistonda zamon talablari va yuksak talablarni hisobga olgan holda yaratilgan ta'lim tizimi mamlakatimiz yosh avlodiga o'z salohiyatini ro'yobga chiqarishda eng keng imkoniyatlarni ochib berdi va o'z samarasini isbotladi. Vatanining barqaror va barqaror rivojlanishiga katta hissa qo'shadigan yuqori malakali va professional kadrlar tayyorlashni ta'minladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyayev tomonidan jamiyat oldiga qo'yilgan ustuvor vazifalarni iqtisodiyotning barcha tarmoqlarini, jumladan, ta'lim tizimini modernizatsiya va innovatsiyalar orqali hal etish mumkin.

REFERENCES

1. Barakaevich, K. S. (2020). Improvement of Vocational Training of Pupils in Secondary Schools. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, 24(1).
2. Qoraev, S. (2016). Specific features of interdisciplinary coherence and interoperability. "Education, Science and Innovation," 2 (2), 45-50.
3. Қораев, С. (2016). Фанлараро узвийлик ва узаро алоқани таъминлашнинг ўзига хос хусусиятлари. "Таълим, фан ва инновация", 2(2), 45- 50.
4. Elmurzaeva, N. K., & Qorayev, S. B. (2021). Pedagogical Requirements for the Organization of the Educational Process in Specialized State Educational Institutions. *Psychology and Education Journal*, 58(1), 1078-1084.
5. Қораев, С. Б. (2020). Профессинал таълимда ўқув амалиётларини ташкил этишнинг ўзига хос хусусиятлари. *Academic Research in Educational Sciences*, 1 (3), 1281-1286.
6. Barakayevich, Q. S., & Baxtiyorovna, A. S. (2021). Xalqaro dastur talabalari asosida innovatsion ta'lim muhitini yaratish. *Integration of science, education and practice. scientific-methodical journal*, 1(02), 132-137.
7. Adbujalilova, S. A., & Koraev, S. B. (2020). Талабалар илмий дунёқарашини шакллантиришда педагогик технологияларнинг ўрни. *Academic research in educational sciences*, (4).
8. Караев, С. Б. (2018). Современные пути совершенствования учебнопроизводственных комплексов, специализированных на профессиональной подготовке учащихся. In *Психология и педагогика на современном этапе* (pp. 30-36).
9. Қораев, С. Б., & Жолдасов, И. С. (2021). Касб-хунар мактаблари фаолиятини амалий машғулотлар самарадорлигини ошириш орқали такомиллаштириш масалалари. *Academic research in educational sciences*, 2(2).
10. Tilakova, M., & Qoraev, S. (2020). Recommendations for students 'creative ability development. *Academic Research in Educational Sciences*, 1 (4), 184-189.
11. Adbujalilova, S. A., & Qorayev, S. B. (2020). The Role Of Pedagogical Technologies In The Formation Of Students' Scientific Outlook. *European Journal of Molecular & Clinical Medicine*, 7(03), 2020.
12. Тилакова, М., & Қораев, С. (2020). Ўқувчилар креативлик қобилиятларини ривожлантириш бўйича тавсиялар. *Academic Research in Educational Sciences*, 1 (4), 184-189.